

5. Grabovska I. SOME ASPECTS OF THE ASSESSMENT OF THE SPECIFICITY OF PUBLIC ATTITUDES IN WARRING UKRAINE: A SUBJECTIVE VIEW. *The 65th International scientific and practical conference «Innovation – Science – Society» (February 22–23, 2024) Primedia E-launch LLC. USA, Chicago. 2024. P.12–16.*

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-451-1-5>

THE SUBJECTIVITY OF THE UKRAINIAN PEOPLE AS A VALUE OF EUROPEAN DEMOCRACY: CHALLENGES AND TESTS

СУБ'ЄКТНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ЯК ЦІННІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ДЕМОКРАТІЇ: ВИКЛИКИ ТА ВИПРОБУВАННЯ

Dashenkova N. M.

*PhD in Philosophy, Associate
Professor,
Associate Professor at the Philosophy
Department
Kharkiv National University of Radio
Electronics
Kharkiv, Ukraine*

Дашенкова Н. М.

*кандидат філософських наук,
доцент,
доцент кафедри філософії
Харківський національний
університет радіоелектроніки
м. Харків, Україна*

Російсько-українська війна, найбільш жорстокий період якої почався 24 лютого 2022 року, не лише докорінно змінила життя українців, а й суттєво вплинула на світовий порядок, що склався за минулі десятиріччя. Проблеми, які виникли та загострилися на тлі нападу на Україну, є складними та багаточисленими. Одним з найважливіших питань цивілізаційного характеру, яке суттєво актуалізувала ця війна, стала проблема європейських цінностей та відповідність між цінностями та вигодами чи побоюваннями.

Цінності європейської цивілізації, які до війни більшості українців уявлялися дещо ідеалізовано і абстрактно, стали абсолютно реальною проблемою виживання нашого суспільства в цілому і окремих людей, що належать (або атрибуються) до членів цього суспільства. Виявилося, що в період криз саме цінності, які поділяють та яким слідує в своїй діяльності особи та держави, безпосередньо

регулюють екзистенційні питання життя та смерті конкретних людей. Це стосується як суб'єктів, які сприймаються носіями цінностей – умовних «європейців», так і тих, хто виборює право жити у відповідності до вибраних цінностей («українців»).

Одним з аспектів сьогоденної актуалізації проблеми цінностей є сприйняття українського народу як європейського не за географією, а за належністю до ціннісного простору Європи. З соціальної психології відомо, що розподілення за категоріями «свій»-«чужий» є об'єктивним законом соціального сприйняття та соціальної взаємодії. Україна зробила свій вибір ще в 2014 році – вона бачить себе європейською державою, що має на увазі прийняття та втілення відповідних цінностей. Так, шлях не був прямим, на ньому зустрічалися багато перешкод насамперед внутрішнього характеру (труднощі незрілої демократії, деякі соціальні упередження тощо). Можливо, ці фактори вкупі з іншими сприяли тому, що Європа до лютого 2024 року все ж таки не вважала Україну «своєю».

Початок повномасштабного вторгнення Росії в лютому-березні 2022 року найбільш яскраво продемонстрував двояке ставлення до українців як соціальної групи. Чуйність та щире співчуття, готовність прийняти та допомогти, активна гуманітарна підтримка, які проявили (і досі в більшості продовжують проявляти) громадяни європейських країн, урядові та неурядові організації по відношенню до осіб, які були вимушені втікати від війни, сусідили з майже повною зневірою європейських та американського урядів у можливості українців протистояти агресору. «Попри кількомісячну кампанію публічного викриття планів рф щодо широкомасштабного вторгнення її збройних сил в Україну та надання обмеженої військової допомоги Києву напередодні 24 лютого 2022 року, Сполучені Штати та їхні союзники не вірили у тривалий спротив Збройних Сил України та давали нашій країні від кількох днів до декількох тижнів» [1, с. 117]. Отже, не маючи жодних сумнівів у намірах російського агресора розпочати незаконну, жорстоку та безглузду війну, носії європейських цінностей (а точніше, керівництво країн цивілізаційного Заходу) заздалегідь принесли в жертву населення країни. На щастя, негативні прогнози щодо стійкості України повною мірою не реалізувалися. Чим можна пояснити позицію західних країн щодо України?

Однією з причин, якою ми можемо пояснити невіру в спроможність України протистояти ворогу, є недооцінка суб'єктності українського народу. Горезвісна «реальна» політика, геополітика, з рівня яких найчастіше оцінювалися події перших тижнів російської агресії,

нехтують глибинним рівнем, який є все ж таки визначним для оцінки готовності конкретних представників того чи іншого суспільства вдаватися до активних дій. Тижні лютого-березня 2022 року продемонстрували, що українське громадянське суспільство без роздумів взяло на себе функції суб'єкта політики, і саме ця суб'єктність визначила подальші дії українського політикума. Героїчний супротив громадян (військових та цивільних, людей різного віку та статусу, різних політичних переконань) російським загарбникам є показовим доказом реальності демократичних принципів, якими цинічно нехтують прибічники принципів «реальної» політики. Орієнтації лише на дії політикума, які можуть бути достатньо суперечливими та виглядати неоднозначно, що і було продемонстровано українським керівництвом напередодні повномасштабної війни, виявляється недостатньо для прогнозування розвитку реальних подій. Реальним носієм влади в демократичних країнах є народ – схоже, ця теза, зафіксована в якості основного принципу існування демократії, саме в війнній Україні актуалізувалася найяскравішим чином. Ця ж теза виражає основну цінність європейської цивілізації – цінність демократії.

Як не дивно, помилка недооцінки суб'єктності народу, приписування суб'єктних функцій лише еліті об'єднала в даному випадку як політиків західних країн, так і російський політиком. Але якщо для росіян це цілком зрозуміла установка – в сьогоденній Росії еліти не зважають на населення, то подібна точка зору європейців вказує на проблеми демократичних цінностей. Цінності не лише виражають пануючу ідеологію, вони безпосередньо тягнуть за собою певні дії. Тому об'єктивація українського народу як іграшки на полі світової політики призвела до того, що на початку повномасштабного вторгнення, наприклад, Німеччина, один з лідерів ЄС, надала Україні військову допомогу у вигляді 5000 касок та подібного спорядження. Цей факт є підтвердженням переконання, яке один з німецьких політиків, не соромлячись, висказав українському послу щодо беззаперечності швидкого захоплення України Росією та безглуздісті інших поглядів на це питання [2].

Відмова визнавати суб'єктність українського народу вказує на суттєві наслідки не лише для українців, але й для самих європейців. Якщо політики демократичних країн знецінюють суспільство, яке, до речі, не один раз демонструвало свою рішучість у відстоюванні демократичного вектору свого розвитку, чи можна бути впевненим в їх чесності по відношенню до власних народів? Мислення в парадигмі

Realpolitik, де пануючим фактором визнається лише сила, призводить до переважання маніпулятивних впливів, прямого чи непрямого утиску, зневажання суспільними інтересами на користь інтересів еліти. Чи є гарантія, що ця стратегія використовуватиметься лише на зовнішній арені, а не проти власного народу? Адже ті власні дії, що визнаються справедливими, має тенденцію прийматися за універсальне правило.

Таким чином, позиція західних країн на початку гарячої фази російсько-української війни вказала на певні проблеми, пов'язані зі сталістю західної демократії. Об'єктивація українського народу (чи як жертви агресивних дій, чи як предмету взаємних претензій «великих» міжнародних гравців) знецінює один з основних принципів сучасної західної цивілізації – власне демократію як визнання народу головним носієм влади, головним актором політики, який має переважаюче право визначати свою долю. Європа потребує підтвердження пріоритету цінностей над силою, бо саме це й робить західну цивілізацію людиноцентричною, демократичною та, врешті рещт, найсильнішою.

Література:

1. Рік війни за свободу: Воєнно-історичний нарис російсько-української війни (24.02.2022-24.02.2023) у чотирьох книгах. Книга I / Апарат Головнокомандувача Збройних Сил України, Генеральний штаб Збройних Сил України та Центр досліджень воєнної історії Збройних Сил України. Київ : Видавництво Ліра-К, 2023. 270 с.

2. Livia Gerster. Der ungewöhnchliste Botschafter aller Zeiten. Frankfurter Allgemeine Zeitung 27.3.2022. URL: <https://zeitung.faz.net/fas/politik/2022-03-27/41f792f983a7d40d510f0151b5206881/?GEPC=s3y>